



**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni  
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones  
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis  
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis  
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -  
Libros Vndecim Complectens

**Henricus, de Sancto Ignatio**

**Leodii, 1709**

Caput XIV. Conditiones requisitæ ad legitimum contractum.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

*dos. Do ut facias. Facio ut des. Facio ut facias.*

- 168 Secundò in contractum nudum & vestitum. *Contractus nudus* est, in quo nuda intervenit conventio, non firmatà traditione, nec stipulatione, &c. ideòque nulla ei conceditur civilis actio. Firmatur verò stipulatione, dum uno interrogante, promittisse mihi v. g. gemmam, alter respondet promitto; tali proinde casu conceditur civilis actio. *L. ex placito C. de rer. permut. Contractus vestitus* est ille, in quo non intervenit nuda conventio, sed conventio firmata uno ex sequentibus modis. 1º. per hoc quòd unus contrahentium ex parte sua impleverit. 2º. per hoc quòd proprium ac specificum nomen fortiat; omnis quippe contractus nominatus est vestitus. 3º. per stipulationem, quæ olim fiebat per conceptam verborum formulam, præcedente unius interrogatione, & alterius responsione, ut suprà; at hodie firmari solet per instrumentum publicum coram tabellione; vel per simplicem signaturam contrahentium, maximè mercatorum, quorum fides esse debet exuberantior, ut loquitur Tiraquellus. 4º. per juramentum, de quo infra. 5º. per adjectionem contractus nudi ad vestitum, incontinenti factam (quia accessorium sequitur naturam principalis) ut si vendam tibi pratum meum centum aureis, & incontinenti tecum conveniam, ut in eo prato equum meum sub tali onere à me præstando pascam. 6º. denique per legis auxilium, seu privilegium, quo nonnullis pactis nudis actio conceditur, uti conceditur nudæ promissioni dotis. *L. ad exactionem C. de dot. promiss. nudæ* item promissioni alienum solvendi debitum, vel solvendi proprium alio die & loco quàm erat alioqui debitum. *L. 1. ff. de constit. pecun.*
- 169 Tertio, contractus dividitur in lucrativum & onerosum. *Lucrativus* est, quo aliquid gratis promittitur vel donatur, absque ullo onere, obligatione, vel compensatione ex parte promissarii vel donatarii. *Onerosus* est, quo res pro re, onus pro onere, &c. imponitur.
- 170 Quarto, in contractum bonæ fidei, & stricti juris. *Contractus bonæ fidei*, seu benignæ interpretationis, est quo Judex non adstringitur ad judicandum secundum rigorem verborum, sed potest quòd sibi visum fuerit ex æquo & bono arbitrari, intra limites justitiæ, id est attentâ naturâ & conditione contractus. Tales sunt emptio, venditio, locatio, conductio, depositum, commodatum, & cæteri, qui continentur in §. *actiones* Instit. de act. *Contractus stricti juris* est, quo Judex adstringitur ad judicandum secundum rigorem verborum, ut in legato, testamento, donatione, promissione liberali, quæ strictè sunt interpretanda, nisi fuerint à Principe, cujus donationes, promissiones,

&c. liberaliter sunt interpretandæ; eò quòd liberalitas maximè Principes deceat. Glossa ad *L. Principes ff. de verb. signif. Legata* etiam ad pias causas liberaliter interpretanda sunt. Quia id pietas exigit, & religio; per consequens id exigit ratio. Quia summa ratio est quæ pro religione facit. Sed hac de re plura alibi. Juxta Gudelinum tamen l. 3. jur. noviss. c. 13. moribus nostris, sicut & plurimum aliarum Regionum, omnes penè actiones sunt bonæ fidei, nec earum obligatio extendenda est ultra strictum tenorem verborum.

## CAPUT XIV.

*Conditiones requisitæ ad legitimum contractum.*

**P**rima est mutuus utrimque consensus, 171 prout ex definitione constat. Nihil proinde in contrahendo intervenire debet, quod consensui obstat, prout obstat error circa substantiam rei de qua fit contractus.

Ad cujus evitentiam notandum 1º. errorem aliquando versari circa substantiam contractus vel rei de qua contrahitur, ut dum contrahens existimat esse unam rem, cum sit alia, v. g. existimat se emere gemmam, cum sit vitrum. Aliquando versari circa accidens, non circa substantiam rei, ut dum contrahens non fallitur quidem circa rem, de qua contrahit, sed fallitur circa aliquod ejus accidens, quod vel rei putat inesse, cum absit, vel abesse, cum insit, v. g. dum emit hunc equum quem videt, putans esse juvenem & fortem, cum senex sit, ac debilis.

Notandum 2º. errorem aliquando dare 173 causam contractui, aliquando ei causam non dare, sed dumtaxat incidentem esse. Dare censetur causam contractui, quando sic inducit ad contrahendum, ut eo absente non contraheretur, quatenus scilicet tollit scientiam seu notitiam alicujus, quâ habitâ contractus non fieret. Et talis error dicitur antecedens. Censetur verò solum intervenire, quando eo absente contractus equidem fieret, licet non tam libenter, nec tanto pretio. Et talis dicitur incidens, seu concomitans.

Et quoties quidem error est circa substantiam rei, reddit contractum eo ipso nullum, 174 sive fuerit antecedens, sive concomitans. Quia sive fuerit antecedens, sive concomitans, tollit consensum essentialiter necessarium ad contractum. Unde Jacob, qui contraxit cum Lia, putans esse Rachelem, adhuc invalidè cum Lia contraxisset, etiamsi animo sic dispositus fuisset, ut adhuc cum Lia contrahere voluisset, si eam ibi præsentem esse scivisset. Quia contentus, quem hic & nunc præbebat, non ferebatur in Liam, sed in Rachelem. Nec illa animi dispositio, quâ consensisset in Liam, si eam præsentem esse scivisset, influit hic & nunc in contractum præsentem: quia non facit quòd hic & nunc contrahere velit cum persona præsentem, sed solum quòd id vellet, si error abesset. Quæ

conditio cum non sit de presenti, influere non potest in contractum de presenti. Quam ob causam Authores passim tradunt, cum qui ex capitali odio paratus est occidere inimicum, ubicumque repertum, hic & nunc reum non esse homicidii externi, si inter venandum, adhibita ordinaria cautela, bona fide putans se occidere feram, occidat inimicum. Quia actio illa occisiva hic & nunc non procedit ex voluntate occidendi inimicum, sed ex voluntate occidendi feram.

175 Quoties verò error versatur solummodò circa qualitatem, non reddit contractum ex se nullum, nisi redundet in ipsam rem (ut dum consensus non fertur, nisi in rem tali qualitate vel conditione vestitam) cum enim error circa qualitatem, non tollat notitiam objecti principalis consensus, non tollit consensum. Unde talis contractus, etiam jure civili sustinetur, saltem quando non intervenit dolus, vel fraus ex parte alterius.

176 Secunda conditio est, ut consensus in rem, de qua contrahitur, sit liber & voluntarius; nullo proinde metu extortus, nec fraude, nec dolo excludente consensum liberum in rem ipsam; qualis est dolus causans errorem circa substantiam. Si autem dolus non causet errorem circa substantiam, sed circa accidens rei dumtaxat, etiam si det causam contractui, non reddit eum ipso facto nullum, saltem donec rescindatur per Judicem. Quia eo non obstante subest consensus sufficiens ad valorem contractus. Ita Doctores communiter, patetque in contractu matrimonii, facto ex tali dolo. Qui contractus in utroque foro validus est, esto dolus adhibitus fuerit ab altero contrahente, v. g. fingente se divitem, cum non esset.

177 Ille tamen qui dolo vel fraude induxit alterum ad contrahendum, ex quo hic damnificatus fuit, ex justitia tenetur deceptum in integrum restituere, damnaque omnia injustè illata reparare, etiam ante sententiam Judicis. Quia eorum est causa injusta.

178 Hinc Scholastici satis communiter inferunt, tales contractus, quibus dolus alterius causam dedit, tamen si absque errore in substantia, esse rescindibiles arbitrio dolum passivi. Quia cum author doli alterum injustè damnificaverit, æquum non est, quòd ex injustitia sua commodum reportet. Imò videtur æquum, quòd damnum illud passus, illud à se excutiat, modò nihil aliud obstat.

179 Verùm jura, quæ tales contractus habent ratos, non admittunt eorum rescissionem autoritate privatà, sed autoritate dumtaxat Judicis. Proinde dolum passus eos non videtur posse rescindere ante sententiam Judicis (nisi fortè vià ordinarià indemnitati suæ non posset consulere) quamvis adimplerionem illius possit differre, habeatque jus ad petendum in judicio quod ipsius interest.

180 Sed quid, si alter contrahentium non fuerit doli causa, nec particeps?

Respondeo, si contractus fuerit gratuitus, & res adhuc integra, talem contractum per se loquendo rescindi posse ab eo qui notabili dolo inductus fuit ad illum faciendum, v. g. posse donationem, vel promissionem rescindi, re nondum traditã donatario, vel promissario. Quia ex communi hominum sensu nullus censetur velle se obligare ad gratis donandum, vel promittendum, nisi quando spontaneè, & sine notabili errore voluit donare, vel promittere.

At si contractus fuerit onerosus, & is qui 181 damnum inde patitur à doli authore damni compensationem (ad quam reverà tenetur) non possit obtinere, absque consensu 181 partis innocentis à contractu non potest resilire, saltem re non integrã, & maxime si comparis ex resiliencia damnum incurreret. Quia cum contractus supponatur validus, & comparis innocens nullam dederit resiliendi causam, justum non est ut resiliat ipsa in vitã, cum damno ipsius.

Si tamen dolum passus, stando contractui, 182 notabiliter gravaretur; alter verò, quocum contraxit, nullum damnum eo rescisso pateretur, naturalis æquitas videtur tunc rescissionem permittere, si res illam patiat, dum alius non apparet modus compensationem obtinendi ab authore doli. Quia talibus in circumstantiis alter habere non videtur justam de rescissione querelam: cum rationabiliter velle non possit contractum ab innocente servari cum suo damno, quando ipse vel nullum damnum sentiet, ex eo quòd non servetur, vel certè longè minus. Si enim hoc vellet, peccaret contra hoc communissimum principium dilectionis proximi: *Quod tibi non vis fieri, ne feceris alteri*. Et hoc sensu intelligenda videtur satis communis sententia Scholasticorum, contractum onerosum, dolo initum, re integrã rescindi posse arbitrio dolum passivi, quando utique ex rescissione alter contrahentium nullum incurreret notabile damnum; ipse verò notabile damnum incurreret.

At si author doli non sit restituendo, nec 183 solus dolum passus notabile damnum incurreret, sed etiam alter quocum contraxit, videndum, an damnum à contractu proveniat, an ab extrinseco? Si à contractu, ille qui ex contractu amplius habet quàm habere debeat, ad illud alteri restituendum tenetur, juxta S. Thomam 2. 2. q. 77. a. 1. ad 1. Si ab extrinseco, comparandum est damnum unius ad damnum alterius, causaque unius ad causam alterius. Et si causa unius potior sit ex aliquo capite, res arbitrio boni viri ad æqualitatem reducenda erit, quantum fieri poterit, sic ut totum damnum unus sustinere non debeat, cum neuter illius causam dedisse supponatur. Si ergo, ab aliquo tertio fraude deceptus, rem meam tibi vendidi longè minoris, quàm valeat, teneris (ob inæqualitatem contractus) superad-

dere mihi usque ad iustum pretium, si nolis ut à contractu resiliam. Si mihi damnum aliunde proveniat, quam ex contractu ipso, si me possim indemnem reddere, agendo contra deceptorem, ad id teneor servato contractu. Si hoc non possim, & tu nullum ex rescissione contractus damnum sis incururus, non vidèris iustam habere causam recusandi rescissionem. Si autem ex rescissione tu etiam incururus sis notabile damnum, quia jam re illà indiges, nec aliam potes aliunde comparare, nisi pretio longè majori, quam tempore contractus, resilire non potero cum tanto tuo damno, te invito.

184 Tertia conditio est habitas contrahentium ad contrahendum, habitas rei quæ contractui subijcitur, ad hoc ut sub talem contractum cadat. Cujus defectu bona inalienabilia cadere non possunt sub contractum eorum alienativum.

185 Quarta conditio est, ut servetur forma substantialis pro nonnullis contractibus à jure præscripta. Neque enim contractus subsistere valet absque forma sua substantiali.

## CAPUT XV.

*Contractus gravi metu injustè incusso initi, non sunt generaliter invalidi, sive jure naturali, sive positivo.*

186 **E**st sententia communior. Et probatur, quia quod metu fit, absolute & simpliciter est voluntarium, etiam si secundum quid involuntarium. Ergo voluntarium substantialiter requisitum non deest tali contractui. Et ideo licet varii contractus ex tali metu initi jure positivo sint irriti, ut contractus matrimonii cap. cum ad locum de sponsalib. sponsalia & professio religiosa c. 1. de his quæ vi. Promissio dotis, vel ejus solutio. L. si mulier §. si dos ff. de eo quod metus causa. Electio Prælati c. periculum §. ceterum de elect. in 6. Autoritas tutorum per metum extorta. L. 1. §. ult. de auctorit. tutor. Promissio rerum ecclesiasticarum cap. pervenit de jurejur. &c. Non omnes tamen jure positivo irritantur, sed aliqui eorum solum dicuntur irritandi, rescindendi, &c. uti videre est L. 4. Instit. tit. 13. §. 1. Et L. final. Cod. de his quæ vi. Non omnes etiam irriti sunt jure naturæ; quamvis aliqui sint, ad quorum valorem plerique docent ex natura rei non sufficere qualemcumque consensum, sed requiri omnino liberum & spontaneum, saltem hoc sensu, quod extortus non fit metu gravi injusto; uti de matrimonii contractu docet Estius: eò quod hic contractus sit mutui amoris vinculum, illudque naturam suam indissolubile, dum semel subsistit; ubi alii ex causa solutionem patiuntur: Idem plerique docent de promissione & donatione liberali. Qua de re alibi.

187 Et si tamen non omnes contractus ex gravi metu injusto facti irriti sint, sive jure naturali, sive positivo, communis sententia est

quod in foro conscientie rescindi possint, ab eo qui talem metum est passus. Quia is qui metum intulit, ipsi fecit injuriam, ad cujus reparationem in conscientia tenetur, ipsumque in integrum restituere, etiam ante judicis sententiam. Ergo talem metum passus habet jus recuperandi suam libertatem, independentem à Judicis sententia.

Video tamen legibus positivis ipsi quidem concedi actionem in foro externo adversus metum incutientem, quæ §. 1. Instit. de except. dicitur *exceptio metus causa*. Video etiam Judicibus præscribi, ut ejusmodi contractus rescindant. c. 2. de his quæ vi. L. si mulier 2. §. si metu coactus ff. de eo quod metus causa; sed nullibi invenio leges id relinquere arbitrio metum passi. Et ideo non temerè hic à privatis procedendum, maxime dum impletus est contractus, sed potius ad remedia juris recurrendum. Tametsi contra justitiam graviter non peccaret, qui, secluso scandalo, vel alio effectu malo, propria auctoritate talem contractum rescinderet. Tum ob rationem proximè allatam. Tum quia leges illæ positivæ pro foro duntaxat externo procedere videntur ad vitandas confusiones.

Quidquid tamen de eo fit, certum est, eum qui metu injustum intulit, teneri in conscientia restituere id quod ex tali contractu accepit, totumque insuper damnum & interesse, quod alter inde passus est, sive metus incussus gravis fuerit, sive levis, modò verè causam dederit contractui. Quia per injustam actionem suam verè causa injusta fuit totius istius damni, causa etiam injusta contractus. Et quamvis leges, ad vitandas nimias lites, ordinariè non concedant exceptionem passo metum tantum levem, nec admittant rescissionem contractus ex tali metu; per hoc injustus auctor metus non liberatur ab obligatione, quæ ligatur ex natura rei.

Sed tria hic supersunt inquirenda. 1.º quid si alter contrahentium non fuerit causa, nec conscius metus. 2.º quid in praxi faciendum, in casibus in quibus disputatur, an sponsalia v. g. ex metu injusto, levi tamen, valida sint ex natura sua? disputatur item, an, supposito quod valida sint, in foro conscientie rescindi queant ad arbitrium metum passi? Quid (inquam) in praxi faciendum, si ille, qui sic sponsalia contraxit, à talibus sponsalibus postea resiliens, postea sine dispensatione matrimonium contraxit cum consanguinea prioris. Tunc enim probabiliter dubitatur de valore secundi istius contractus, ob dubium probabile, an non subsit impedimentum publicæ honestatis. 3.º quid item faciendum, in dubio de valore matrimonii, proveniente ex eo quod disputetur, an matrimonium contractum ex metu injusto, sed non absolute gravi, sit in foro conscientie validum? Id enim Doctores communiter affirmant; Navarrus & alii negant, quando quis